

Det handler om at socialisere den kogende undergrund

Samtaler med Flemming Mouritsen i perioden 2008 til 2012 ved Herdis Toft og Karin Esmann Knudsen

Lad os tale lidt om æstetik i forhold til pædagogik.

– Med den moderne barndomskonstruktion får vi en konstruktion af en opdragelse og af en pædagogik, som i grundlaget er rationalistisk og logisk opbygget, og som kører på en overførsel af viden og indsigt. Men på den anden side er denne pædagogik utilstrækkelig til at varetage dannelsesprocesserne. Dannelse er også et spørgsmål om en social dimension, hvor det at være borger i et samfund ikke bare handler om oplysning og viden, men også om værdisætninger og en udformning af det vilde, som er livsfarligt for en civilisationsproces. Det handler om at socialisere den kogende undergrund. Det betyder, at det også handler om en kultivering, en civilisering af sanserne. Et modbegreb til oplysning og rationalitet er begrebet sanselighed. Der kører nogle bevægelser. Vi har oplysning og rationalisme på den ene side, og vi har romantikken, det autentiske, skaberkraften på den anden side, følelsen, sanseligheden og det vilde.

Midt i oplysningstiden skriver Goethe *Den unge Werthers lidelser*, som får borgerskabet til at begå selvmord fra en kant af. Det, som løber af med folk, erotikken, kommer ind som en farlig, kaotisk kraft, som bliver udsat for dyrkelse. Barndomsbilledet er til dels et grundbillede af en vild, omtalen af børn svarer til omtalen af det vilde, ustyrlige og sanselige, og det

skal udsættes for tugt, rasp og forbedring. Rousseau udformer et tilbage-til-naturen-diktum, råmateriale skal forarbejdes til civiliseret borger. Der er det så, at rationaliteten slipper op som den afgørende kraft, det afgørende medie i dannelsesprocessen, og det er her, vi får det moderne begreb om æstetik. Baumgarten udvikler et begreb om det æstetiske ved siden af det rationelle. Kant opererer fortrinsvis med det rationelle aspekt, men har også forholdt sig til æstetik. Her får vi også et split i forhold til kunst og dagligdags æstetik.

Æstetik er et dobbeltbegreb – grundlæggende forholder vi os på to måder til det. På den ene side forbindes det med kunstinstitutionen, det sublime, på den anden side er der et hverdagsniveau, en række æstetiske udtryksformer. Det betyder, at æstetik bliver et centralt begreb i dannelses-tænkningen og i dannelseskonstruktionerne. Det er blandt andet der, at den symbolsk-æstetiske børnekultur kommer ind i billedet. Det er så ud fra det kunstnerisk-æstetiske begreb og niveau, at de her aspekter lægges ned som dannelseselementer. Det handler ikke bare om, at børnene får viden, men også om, at de får kultiveret de andre sider af personligheden. Kunstneriske udtryksformer er et middel til det. Æstetikbegrebet er et moderne begreb i den her forstand, samtidig med at det ligger i det felt, der handler om form og kaos (som i det græske begreb), en polaritet mellem fornuft og lidenskab.

Men Baumgartens begreb er det, som vi forholder os til i dag. Det har så også at gøre med, at der er to sider af den sag, som er en gennemgående brydning i pædagogikken, en brydning mellem rationalistisk videnspædagogik og så en erfaringspædagogisk horisont på den anden side. Det ene er en skoling i forhold til dannelse, kunst og kunstarter, at kunne forholde sig til den erkendelse, der kan være en yderligere dimension i forhold til den rationelle forholds måde. Der kommer kunstarterne ind, bruges til at danne børnene, hvor man kan forholde sig til den kunst og kunstproduktion, som er til stede som et medie. En tilegnelse og forståelse, set som en erkendelsesvej, går først i opbrud for alvor i tresserne. Den starter i 1950'erne, men bryder igennem i 1960'erne, fx i form af en ny kulturpolitik. Det her skal bare opfattes som en skitse af en baggrund. Den anden side af det er at kunne tilegne sig dannelsen via æstetisk praksis. Det starter meget tidligt, ligger allerede i det græske koncept (akademier og skoler). Det ligger også i middelalderens former, men som en dimension, ikke bare et spørgsmål om at kende til, at forstå, men også et spørgsmål om at gøre og om at kunne, gennem erfaringspraksis. Det får et stort gennemslag i slutningen af middelalderen, omkring reformationen, bl.a. i form af jesuit-

ternes reformationsindsats. De kører efter global elite, en dannelse og uddannelse af folk som kan det der, som kan fungere fra toppen af samfundet. Jesuitterne fungerer også ude i de vilde samfund. Noget af det, de lægger en hovedvægt på, er civiliseringen af det sociale og af det fremstillingsmæssige udtryk. En sprogskoling, teater, dramatik, musik, fægtning – færdighed i udøvelsen af de kunstarter. Retorik spiller en stor rolle, et arbejde med den æstetisk formfuldendte måde at udfolde sig på. Loyola Ignazios udsagn om, at hensigten helliger midlet, beskriver denne proces. Jesuitterne arbejder centralt med det her, og de tankegange, der ligger i de her skrifter har betydet meget for udviklingen af diverse skolevæsener.

Det er de aspekter, som vi stadig har til diskussion, og som kører i pendulsving. De kan ikke rigtig legitimere sig i skolesystemet. Men samtidig glorificeres de. Det her fører til strømninger i 60'erne som omdrejningspunkt. Det er reformpædagogikken og dens forløbere, og vi får to typer skoler, der sætter sig igennem fra 1700-tallet og frem: en rationaliserende og vidensorienteret – og en dannelsesorienteret og emotionel. Vi har også skellet i børnehaverne. Og det står stadig til diskussion.